

RUSLARIN

SAMSUN'U BOMBARDIMANI (1915)*

Yrd.Doç.Dr.Osman KÖSE**

Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile Karadeniz sahilindeki Osmanlı kentleri Rus harp gemilerinin bombardımanlarına hedef olmaya başladı. Rus filosunun mayınlama ve kıyı bombardımanlarıyla hedefi, Karadeniz'deki Osmanlı ticaretini ve bu sırada Trabzon üzerinden III. Orduya yapılan askerî nakliyatı durdurmaktı. Bunun için de bazen tek gemi ve bazen de filo halinde hareket etmişlerdir. Mayınlama ve bombalama hareketlerinin hedefi Türk donanmasının çıkışına engel olmak, Karadeniz sahilinde kömür nakliyatını sekteye uğratmak ve Kafkas cephesinin ikmalini aksatmak amacıyla Trabzon, Akçaabat, Samsun (Canik) ve Zonguldak limanlarını tahrip etme¹. Rus topçularının şehir merkezleri ve limanlara yönelik bombardımanda bulunmasının sebebi, müslüman halkın kuvve-i maneviyesini zaafa uğratmak, pontusçu faaliyetler içerisine giren Rumları moralize etmek, halk için iktisâdî ehemmiyet arzeden iş yerleri, mühimmat ve gaz depolarını imha etmek ve Trabzon'a yönelik askerî ve sivil nakliyatın gerçekleştirildiği deniz ile kara ulaşımını birbirine bağlayan iskeleleri tahrip etme². Bu nedenle Osmanlı hükümeti, savaşın başlamasıyla beraber muhtemel Rus saldırısına karşı gerekli tedbirlerin alınması için Karadeniz sahilindeki valilik ve mutasarrıflıkları uyarmaya başladı².

* Bu makale *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*'nin 11. Sayısında yayınlanmıştır.

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, Ankara 1976, s. 86.

² *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti Şifre Kalemî (BOA. DH. ŞFR)*. 46/53, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden Canik mutasarrıflığına tel 29 Şevval 1332 (20 Eylül 1914).

Karadeniz'deki deniz gücü Rusların lehine bulunuyordu. Osmanlıların üç muharebe gemisi, bir muharebe kruvazörü, üç kruvazör, iki torpido kruvazörü, sekiz muhrip, 10 torpidobot, 17 gambot, 17 motorgambot ve 20'ye yakın yardımcı gemisi bulunmaktaydı³. Pasifik ve Baltık denizinde de üssü bulunan Rusların ise, altı muharebe gemisi, 26 muhrip, torpidobot ve onbir denizaltı gemisi ile bir çok yardımcı gemisi vardı. Rusların başlıca üssü Sivastopol'da bulunmakta, Odesa, Novorosiski, Batum, Poti, Kerç ve Oçakof üsleri de ikinci derecede gelmekte idi⁴.

Rus filosu 1914 Kasım ayından itibaren Karadeniz'de ağırlığını artırmaya ve özellikle de Trabzon üzerinde baskı uygulamaya başladı⁵. Rus torpidoları Karadeniz kıyılarına yaklaşarak Osmanlı devletinin iç durumu ve askerî hazırlıkları hakkında bilgi alabilmek için balıkçıları ve çocukları da esir alıyorlardı⁶. Rusların amacı Trabzon üzerinden III. orduya silah ve mühimmat gitmesini engellemeye yönelikse de zor şartlar altında da olsa bu sevkiyat gerçekleştirilmeye çalışıldı⁷. Karadeniz'de nakliyatın sürekli tehdit altında bulunması karşısında bu iş, Trabzon-Samsun arasında sivil motorlarla yapılıyordu. Personel gönüllü olan bu tekneler, seferlerini ancak 10-12 günde tamamlayabiliyorlardı. Harbiye Nezareti bu gemilerin reislerini, harp madalyası ve para, diğer personeli de, yalnız para ile ödüllendirmekteydi⁸.

Rus harp gemileri 1915 yılı başlarından itibaren de Karadeniz kıyıları ve özellikle Hopa'dan Şile'ye kadar hemen bütün iskeleleri bombardıman ederek buradaki deniz araçlarını batırdılar⁹. Karadeniz kıyısında Rus bombardımanlarına hedef olan kıyı yerleşim birimlerinden biri olan Samsun, deniz ile kara ulaşımının keşiştiği önemli bir liman şehriydi. Savaşın başlaması ile ticareti felce uğrayan Samsun, 1915 yılı içinde Rus harp gemileri tarafından çeşitli defalar saldırıya maruz kaldı

Rus harp gemileri, aralıklarla devam eden bombardımanlarında Samsun

³ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 27.

⁴ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 38; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, III/II, Ankara 1991, s. 37.

⁵ Rus filosu 6 Kasım 1914'te Kozlu ve Zonguldak iskele ve ocaklarını üç saat süreyle bombardıman ederek aynı gün İstanbul'dan Karadeniz'e hareket eden iki uçak, erzak ve mühimmat yüklü Bahriahmer, Bezmiâlem ve Mithat Paşa gemilerini batırmışlardır. Ali İhsan Sabis, *Birinci Dünya Harbi*, II, İstanbul 1990, s. 126.

⁶ BOA.DH.ŞFR. 49/141, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden Kastamonu ve Trabzon vilayetleriyle Bolu, İzmit ve Canik mutasarrıflığına tel. 10 Rebi'ul-evvel 1333 (26 Ocak 1915).

⁷ Sebahattin Özel, *Milli Mücadelede Trabzon*, Ankara 1991, s. 2.

⁸ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 138.

⁹ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 146.

şehir merkezindeki önemli noktalardan başka Terme, Çarşamba, Ünye ve Fatsa kazalarını ve bu yerleşim birimlerinin limanlarında ve açıklarında demirli ve seyir halindeki yük gemilerini de hedef seçmişlerdir. Bu çalışmamızın amacı, bombardımana maruz kalan yerleşim birimlerindeki Belediye mühendisleri, Liman Daireleri, Muhasebe Daireleri ve Ticaret odaları tarafında düzenlenen hasar tespit defterlerine göre hasarın mahiyetini ve miktarını orijinal belgelere istinaden ortaya koymaktır.

A - SAMSUN VE KAZALARININ BOMBARDIMANI

I - SAMSUN

Rus harp gemileri 18 Kasım 1914'te Akçaabat ve Trabzon'dan sonra Samsun önlerine de mayınlar dökmüşler, fakat bunlar daha sonra temizlenmişti. Ruslar, 1915 yılında Karadeniz'de daha sık görünmeye başladılar. Rus gemileri tarafından bu yıl içinde bombardımana maruz kalan önemli stratejik yerlerden birisi de Samsun'dur. Besim Darkot, Samsun'un 1915 yılı içinde ilk defa Temmuz ayında bombalandığını söylemekteyse de¹⁰, Canik mutasarrıflığı tarafından bombardımanlar sonucu tutulan Hasar Tespit Raporuna göre ilk bombardımanın 10 Haziranda olduğu anlaşılmaktadır. Rus harp gemileri tarafından düzenlenen bu bombardımanda Samsun şehir merkezindeki çeşitli noktalar ve liman ile açıklarında seyir halinde olan küçük ve orta büyüklükteki ticaret gemileri hedef olarak seçilmiştir. Belediye mühendisinin 17-21 Haziran 1915'teki kayıtlarına göre Samsun Rüsûmat Dairesi en çok zarara uğrayan devlet kuruluşunun başında gelmektedir. Rüsûmat Dairesine bağlı bir bina, bir gümrük ambarı, bir kulübe ve gazhane deposu tamamen tahrip edilmiştir. Buralardaki hasar 18350 kuruş 50 para olarak tespit edilmiştir. Bombardımanlardan Reji şirketine bağlı şimendifer iskelesi de isabet alan noktalar arasındadır. Buradaki toplam hasar ise 3316 kuruştur¹¹.

10 Haziran bombardımanında isabet alan noktalardan birisi de Kılıçdede mahallesindeki sivil ahalinin ikâmet ettiği meskenlerdir. Mahalle sakinlerinden Seyyid Battal Efendi, Telgraf memurluğundan mütekâid Mustafa Efendi, Komiser muavini Seyyid Efendi, Gazanfer zevcesi Rüştüye hanım ve Kayanın oğlu Mustafa'nın evleri bombardımanda isabet alarak bir kısmı kısmen ve bir kısmı da

¹⁰ Darkot'a göre Samsun, Temmuz ve Ağustos aylarında olmak üzere dört kez bombalanmıştır. Besim Darkot, "Samsun" *İA*, X, İstanbul 1988, s. 146.

¹¹ BOA. *Dahiliye Nezareti İrade-i Umumiye Katalogu (DH.İ.UM.)* E/37-74-1, Hasar tespit defteri 8 Haziran 1331 (21 Temmuz 1915).

tamamen tahrip edilmiştir. Evlerden birisi de Rum Yanko Dimitri'ye aittir. Yani bombardımandan Türklerin yanında Rumlar da etkilenmişlerdir. Evlerin bazıları oturulamaz hale gelirken hasarın oranı hanelerin bombardıman öncesi değerine göre değişmektedir. Kılıçdede mahallesinde tahrip edilen evlerin toplam tahmini hasar bedeli 6358 kuruş 80 para olarak tespit edilmiştir¹². Rüşumat dairesi ve Reji İdaresinin hasarı da dikkate alındığında toplam maddi hasarın kıymeti 28025 kuruş 30 para civarındadır.

Rus harp gemilerinin bombardıman esnasındaki diğer hedefi Samsun-Trabzon arasında gıda maddesi ve muhtelif ticari amaçlı yük taşıyan küçük tonajlı gemiler olmuştur¹³. Motor, Sandal, Filika, Kotra ve Çapar gibi, deniz nakliyatı yapan bu ulaşım araçları 1-6 tonluk kapasitelere sahiptiler¹⁴. Samsun limanının çeşitli noktalarında demirli bulunmalarına rağmen gemi sahiplerinin çoğu yük almak için beklemekteydiler. Rus harp filosunun Karadeniz'de dehşet saçtığı bir ortamda Görele, Ordu, Tirebolu, Rize, Büyük Liman ve Varna gibi dış limanlardan gelen gemi sahipleri Samsun-Trabzon arasında bu tehlikeli nakliyatı gerçekleştirmekteydiler. Tahrip edilen gemilerdeki hasar, taşınan yüke ve geminin çeşidine göre farklılık göstermekteydi. Bunların kimisi batarken bir kısmı sadece yara almış bir halde bulunuyordu¹⁵.

Bu ulaşım araçları demirli buldukları Samsun şimendifer iskelesi, Gümrük iskelesi, Gazhane iskelesi, Gazhane civarı, Gümrük civarı ve Kumcağız önünde tahrip edildiler. Bombardıman esnasında Kumcağız önünde iki, Şimendifer ve Gümrük iskelesinde sekiz ve Gazhane iskelesinde altı tane muhtelif cinsteki gemi tahrip edildi. Tahrip edilen 24 gemiden sekiz tanesi Samsun dışından yük almak için gelen ve Şimendifer iskelesi önünde demirli bulunan gemilerdi. Tahribatın büyük kısmı ise Samsun limanına ait gemilerdeydi. Samsun Liman Dairesi'nin 10 Temmuz 1915 yılı kayıtlarına göre toplam hasar 79263 kuruş 30 para olarak tespit edilmiştir. Samsun limanına dışarıdan gelen ve iki tanesi Kumcağız önünde ve altı tanesi Şimendifer iskelesinde demirli bulunan gemilerin yüklü olması sebebiyle hasarları daha çok olmuştur. Toplam sekiz tane olan bu

¹² BOA. DH.İ.UM. E/37-74-1, Hasar tespit defteri 8 Haziran 1331 (21 Haziran 1915).

¹³ BOA.DH.ŞFR. 50/167, Dahiliye Nezareti'nden Canik mutasarrıflığına tel. 17 Rebi'ü'l-âhır 1333 (4 Mart 1915).

¹⁴ Sandal: Kısa boyulu ve genişçe kayık. Filika: Güvertesiz ufak gemi. Çapar: Takadan büyük kayık. Kotra: Küçük gemi. Karadeniz'de bunlardan başka motor, gület ve çırnık gibi küçük tonajlı gemiler de nakliye yapmaktaydılar. Bunlar bazı kaynaklarda her ne kadar kayık olarak nitelendirilirse de, taşıdıkları yük miktarları dikkate alınırsa bunları gemi olarak nitelemek daha olsa gerek.

¹⁵ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-2, Hasar tespit defteri. 27 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915).

gemilerdeki maddi hasar 46832 kuruştur. Samsunlu gemicilere ait diğer gemilerdeki hasarın az olması, içerisinde yük olmamasından kaynaklanmaktadır¹⁶.

Bombardıman sırasında az da olsa insan zayıatı olmuştur. İnsan zayıatı Samsun dışından gelen gemilerde olmuştur. Dışarıdan gelen gemilerde yükün yanında Rusların önünden kaçan ve Trabzon üzerinden gelen göçmenler de bulunmaktaydı. Hatta 1915 Şubat ayından şehrin bombardımanını müteakip Trabzonlu kadın ve çocuklar da göç kervanına katılmışlar¹⁷, kara ve deniz yoluyla Samsun'a ve oradan da iç kesimlere doğru akın etmeye başlamışlardı. İşte Acara mültecilerinden Balcıoğlu Murad, Şakir ve Şaban aileleriyle bombardıman esnasında Şimendifer iskelesinde demirli Trebolulu Emiroğlu Niyazi bin Halil'in Kotrasında bulunmaktaydılar. Bombardımanda Murad, Şakir, iki kadın ve dört ile 12 yaşlarında iki kız çocuğu şarapnel parçalarıyla öldüler. Yaralı olarak hastaheneye kaldırılan Hasan isimindeki bir çocuğun da ölmesiyle yedi kişi Şimendifer iskelesinin bombardımanında can vermiştir. Yine, şehir merkezinin bombardımanı sırasında atılan mermilerden bir tanesi Kara Samsun sırtına isabet etmiştir. Burada da Erzurumlu 14 yaşındaki Hamdi bin Abdullah, Kibar reisin yeğeni 14 yaşındaki Yusuf, Ayşe kadının oğlu 14 yaşındaki Reha ve Bayburtlu Kürt Mehmet'in sekiz yaşındaki oğlu Mustafa ölmüştür. Rus gemileri Kumcağız önünde ise Göreleli Tavacızade Hüseyin Efendi'nin sandalını tahrip ettikten sonra Hüseyin bin Mustafa isimli gemiciyi esir almışlardır. Çocuklar ve kadınların telef olması bombardımanda en çok sivillerin zarar gördüğünü ortaya koymaktadır¹⁸.

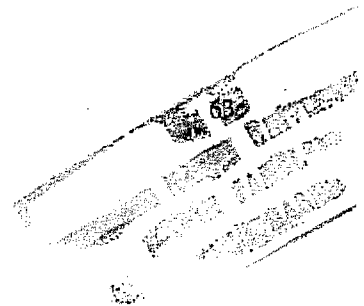
Rus harp gemilerinin 10 Haziran bombardımanından sonraki saldırıları çok daha kapsamlı olmuştur. Temmuz ayındaki bu saldırıda hedef olarak, belediyeye ait iskeleler, Hançerli mahallesi, Rum mahallesi, Ermeni mahallesi, Buğday pazarı ve liman civarında demirli yük gemileri seçilmiştir.

Belediye mühendisinin 9 Ağustos 1915 tarihli hasar tespit raporuna göre şehir merkezine olan saldırıda en çok zararı belediye görmüş bulunuyordu. Çünkü bombardımandaki amaç, denizyolu ile karayolunu birbirine bağlayan yük ve yolcu iskelelerini tahrip etmektir. Bu maksatla Belediyeye ait Sazlık mevkiinde bulunan

¹⁶BOA. DH.İ.UM. E/37-74-2-3, Hasar tespit defteri. 27 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915).

¹⁷ Nedim İpek, "Birinci Dünya Savaşı Esnasında Karadeniz ve Doğu-Anadolu'da Cereyan Eden Göçler", 19 Mayıs ve Milli Mücadele'de Samsun Sempozyumu, Samsun 1994, s.61; Bu şekilde Samsun'a gelen göçmenlerin sayısı 1916 yılında 80 bin civarındaydı. Bunların 18 bini Samsun'da, 18 bini merkez kazası mülhakatında, 4 bini Bafra'da, 18 bini Çarşamba'da, 1600'ü Terme'de, 7 bini Terme mülhakatında, 18 bini Ünye'de ve 1500'ü Fatsa kazasındaydı. Azmi Süslü, *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*, Ankara 1990, s. 127.

¹⁸ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-4, Hasar tespit defteri. 27 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915).

Gazhane iskelesi ve Gazhane deposu, Hançerli mahallesinde bulunan Belediye yük iskelesi, Dakik iskelesi, yolcu iskelesi ve zahire iskelesi, Rüsumat dairesine ait bir ahşap bina ve Rum mahallesinde Hükümet konağına ait bir kargir bina zarar gören devlet kuruluşlarıydı. Toplam zayıat 125728 kuruştur. En çok tahribat ise Gazhane iskelesi ile Belediye yük iskelesinde bulunuyordu¹⁹.

Saldırdan en çok zarar gören yerlerden birisi de Rum mahallesiydi. Çünkü burada ticaretle uğraşan zengin Rumların işyerleri, evleri veya depoları bulunuyordu. Burada Frenk kilisesi civarında ikamet eden Andavaloğlu Radpel'e ait bir mağaza, Eczacı Todoraki Efendi'ye ait bir ecza deposu ve üç ruma ait kargir bina tahrip edildi. Rum mahallesindeki toplam zayıat 59633 kuruştur. Buradaki zayıatın çok olması hedeflerin bir kısmının ticari niteliğinden kaynaklanmaktadır. Ermeni mahallesinde ise üç Ermeni'ye ait kargir bina hasar görmüştür. Bunların hasarı ise 1048 kuruş olarak tespit edilmiştir. Bombardımanda Macaroğlu Nikolaki tarafından Rum mektebine vakfedilen Buğday pazarında bir kargir bina da hasar görenler arasındadır. Yine Kale mahallesinde birisi Türk olmak üzere iki ve Hançerli mahallesinde bir Rum'a ait kargir bina tahrip edilmiştir. Sazlık'ta Hacı Hafız Ali Efendi'ye ait bir beton fabrikası ve Derbent'te Lazzâde Mustafa Efendi'ye ait Gazhane de bombardımana hedef olan binalar arasındadır. Şehrin muhtelif mahallelerine yapılan saldırıda genelde Rumlar ve Ermeniler zarar görmüş bulunuyordu. Zarar görenler, ticaretle uğraşmaları veya birden fazla evi olmalarıyla göze çarpıyordu. Çünkü ticaretle uğraşan Rum ve Ermenilerden başka Dr.Hristodoris ve Dr. Kasapyan gibi hali vakti yerinde olanlar da dikkat çekmekteydi. Böylece şehir merkezindeki hasarın toplamı 200575 kuruşu buluyordu²⁰.

Deniz ulaşımını sağlayan küçük tonajlı gemiler Derbent, Gazhane iskelesi, liman önü ve açıkları, Karaboğaz, Sacağıl boğazı ve Çekik mahallerinde Rus bombardımanına maruz kaldılar. Muhasebe Dairesi'nin 24 Ağustos 1915 tarihli kayıtlarına göre 43 adet küçük tonajlı gemi hasara uğramış bulunuyordu. Bu gemilerin 1 tanesi motor, 28 tanesi Kotra, beş tanesi sandal ve dokuz tanesi de Çapar türü gemilerden oluşuyordu. Bombardıman esnasında gemilerin dört tanesi Derbent, dört tanesi Gazhane iskelesi, beş tanesi Karaboğaz, 19 tanesi Sacağıl boğazı, sekiz tanesi Çekik mahalli ve üç tanesi de liman önünde bulunuyordu. Gemilerin tamamı yüklüydü ve her birinde bir ile 28 ton arasında yük bulunuyordu. Hasara uğrayanların 19 tanesi Samsunlu gemicilere ait bulunuyordu. Diğerleri ise Trabzon, Varna, Giresun, Sinop, Gerze ve Tirebolulu gemicilere aitken Sacağıl boğazında hasara uğrayan 18 geminin sahipleri meçhul bulunuyordu. Gemilerdeki toplam maddi hasar 335268 kuruş olarak tespit edildi. Bu zayıatın 155848 kuruşu

¹⁹ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-5, Hasar tespit defteri. 27 Temmuz 1331 (9 Ağustos 1915).

²⁰ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-6, Hasar tespit defteri. 27 Temmuz 1331 (9 Ağustos 1915).

Samsunlu gemicilere aitti²¹.

Gemilerin bombardımanında can kaybı fazla olmadı. Yalnız Karaboğaz'da saldırıya uğrayan Nuh oğlu İlyas'ın Sandalı'nda bulunan üç tayfa, Derbent'te de Tirebolulu Küçük Ömer oğlu Mehmed Reis'in sandalından bir tayfa ve Şakir reisin sandalından da gemi reisiyle sayısı belirsiz tayfa ölenler arasında bulunuyordu. Samsun içlerine yapılan saldırıda ise can kaybı olmadı. Fakat Samsun şehir merkezine atılan bombalardan bazı tüccarların malları telef oldu. Ticaret Odası'nın 28-29 Temmuz ve 1 Ağustos tarihli kayıtlarına göre Molla Hamdizâde Hasan Tahsin Efendi'ye ait 18502 kuruş 20 para değerinde 17 çuval arpa, Aldıkaçdızâde Mustafa Efendi'ye ait 9052 kuruş 35 para değerinde 45 çuval un ve Hayrizâde Şevki Efendi'ye ait 66340 kuruş 30 para değerinde 69 çuval un, 48 çuval mısır, 17 çuval bulgur, 137 çuval tuz ve 10 çuval şeker zâyi oldu²².

Böylece Rusların bu seferki Samsun bombardımanında insan zayıyatının yanısıra toplam 649.747 kuruş 85 para değerinde maddi hasar meydana gelmiş oldu. Karadeniz'de Osmanlı ticari gemilerinin Rus filosu tarafından saldırıya uğraması ve bunun sonucu olarak Samsun ile Trabzon arasında ulaşımın aksaması üzerine iaşesi büyük ölçüde Canik limanından gemilerin getireceği erzaka bağlı olan Trabzon'da bir kaç günlük erzak gecikmesi fiyatların anormal yükselmesine sebep oluyordu. Bu şekilde yük taşıyan 20-25 orta tonajlı gemi her gün Trabzon limanına gelmekteydi²³. Fakat bütün tehlikelere rağmen Trabzon'un işgaline kadar Samsun-Trabzon limanı arasında yük taşıma işlemleri devam etti. Askeri erzak, malzeme ve mühimmatları ise sayıları 330'u bulan orta tonajlı askeri gemiler taşımaktaydı²⁴.

Ruslar, 1916 yılında da Trabzon ile beraber Samsun limanını da topa tutarak buradaki tekneleri tahrip ettiler²⁵. Yine Samsun'a Romen yardımcı kravuzörleri de 29 Mayıs 1917'de 7 mermi atarak şehir üzerinde uçak uçurdular²⁶.

²¹ BOA. *DH.İ.UM.* E/37-74-7-8, Hasar tespit defteri. 11 Ağustos 1331 (23 Ağustos 1915).

²² BOA. *DH.İ.UM.* E/37-74-9, Hasar tespit defteri. 19 Temmuz 1331 (1 Ağustos 1915).

²³ BOA. *DH.İ.UM.* 82/1(1-20)-1, Trabzon valisi Cemal Bey'den Dahiliye Nezareti'ne tel. 29 Haziran 1331 (12 Temmuz 1915).

²⁴ BOA. *DH.ŞFR.* 52/261, Muhâberât-ı Umumiye Dairesi'nden Trabzon ve Canik mutasarrıflığına tel. 23 Şevval 1333 (4 Eyfül 1915).

²⁵ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 331.

²⁶ Ruslar Temmuz ortasında Sinop önlerinde iki yelkenliyi ele geçirerek 22 tanesini de tahrip ettiler. 23 Ağustos'ta da uçak gemileri Ordu kasabasını bombaladılar. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 364.

2 - ÇARŞAMBA

Rus harp gemileri, Samsun'un Temmuz ayında ikinci defa bombardımanında Çarşamba kazası önlerinde demirli veya seyir halinde bulunan erzak yükü taşıyan küçük tonajlı gemileri de vurdu. Toplam 18 tane muhtelif cinsteki gemi bombardımana maruz kaldı. Bunların sekiz tanesi Kotra ve 10 tanesi Çırnık türü gemilerdi. Gemilerin büyük kısmı Trabzon ve Rize tarafına mısır götürüyor, bir kısmı da muhtelif ticari mallar taşıyordu. Hasara uğrayan gemilerin yedi tanesi Çarşamba, iki tanesi Samsun, dört tanesi Sürmene, bir tanesi Ordu, bir tanesi Giresun, iki tanesi Rize ve bir tanesi de Oflu gemicilere ait bulunuyordu. Rus harp gemileri Karadenizli denizcilere ait bu gemilerin dört tanesini Guraba mevki, bir tanesini Fener, üç tanesini Sacağıl Körfezi, bir tanesini Karabahçe, dört tanesini Çarşamba boğazı, dört tanesi Çaltı ve bir tanesini Ünye açıklarında tahrip ettiler. Hasara uğrayan gemiler ve zâyi olan malların maddi değeri Çarşamba Muhasebe Müdürlüğü'nün 25 Ağustos 1915 tarihli tespit raporuna göre 164340 kuruş tutarında bulunuyordu²⁷.

Çarşamba önlerindeki Rus saldırısında Çaltı üzerinde saldırıya uğrayan Hacı Kadir Ağazâde biraderlerin gemisinden bir tayfa Ruslar tarafından esir alındı. Bombardımanda can kaybı olmadı²⁸.

3 - TERME

1915 yılı Temmuz ayındaki ikinci saldırıda Terme önlerinde bulunan küçük tonajlı gemiler de Rus bombardımanına maruz kaldılar. Terme limanında iki, Kargalı mevkiinde bir, Sancaklı mevkiinde sekiz, Çaltı mevkiinde bir, Çobanlı mevkiinde bir ve Kend boğazında iki tane olmak üzere toplam 15 tane muhtelif türdeki küçük tonajlı gemi hasar gördü. Gemilerin tamamı yiyecek ve eşya yüklüdü ve iki ile 28 ton arasında değişen tonajlara sahip bulunuyordu. Bunların üç tanesi sandal, dokuz tanesi kotra, bir tanesi çapar ve bir tanesi de çırnık türü gemiydi. Hasara uğrayan gemilerden bir tanesi Termeli ve diğer 14 tanesi de Karadeniz kıyılarındaki muhtelif yerleşim birimlerinde ikamet eden gemicilere ait bulunuyordu. Terme Muhasebe Müdürlüğü'nün 8 Ağustos 1915 tarihli hasar tespit raporuna insan zayıyatının bulunmadığı gemilerdeki toplam zayıyat 347200 kuruş

²⁷ BOA. DH.UM. E/37-74-11, Hasar tespit defteri. 12 Ağustos 1331 (25 Ağustos 1915).

²⁸ BOA. DH.UM. E/37-74-12, Hasar tespit defteri. 12 Ağustos 1331 (25 Ağustos 1915).

olarak tespit edildi²⁹.

4- ÜNYE

Rus harp gemileri 10 Haziran 1915'te Samsun'u bombalamaya gelirken Ünye açıklarında bulunan yük gemilerine de saldırdılar. Ünye liman dairesinin 23 Haziran 1915 tarihli hasar tespit raporuna göre altı tane yüklü gemi bombardımana maruz kalmış bulunuyordu. Saldırıya uğrayan gemilerin dört tanesi sandal iki tanesi de Kotra türü gemiydi. Bunların tamamı Ünyeli gemicilere aitti. Gemilere yönelik yapılan bombardımanda insan kaybı olmazken, hasarın maliyeti toplam 33860 kuruş değerinde tespit edildi. Ünye şehir merkezine ise herhangi bir saldırı olmadı³⁰.

Ruslar, yük gemilerine yönelik bu saldırıdan sonra Temmuz ayında Ünye'yi daha kapsamlı olarak bombardımana tuttular. Bu defa Ünye açıklarındaki deniz hedeflerinden başka şehir merkezini de topa tuttular. Şehir merkezinde Belediye caddesi ile Köprübaşı caddesi bombardımandan isabet alan noktalar idi. Fakat bombardıman hafif zayıatlarla atlatıldı ve insan kaybı olmadı. Belediye caddesinde dört tane mağaza ve iki dükkân duvarı yıkılırken, Köprübaşı caddesinde de bir ev ve bir tane de mağaza hafif bir şekilde hasara uğradı. Yine belediyeye ait yük iskelesi de hasara uğrayan yerler arasındaydı. Saldırıya uğrayan dokuz hedeften iki tanesi Ünyeli Rumlara ait mağazalar idi. Belediyenin 26 Temmuz tarihli raporuna göre şehir merkezindeki hasarın toplamı 6700 kuruş değerindeydi³¹.

Şehir merkezinin bombardımanı günü, Ruslar en büyük zayıatı Ünye açıklarında çeşitli noktalarda seyir halinde veya beklemekte olan yük gemilerine saldırarak yaptılar. Toplam 29 gemi bombardımana maruz kaldı. Bunlardan 22 tanesi karada çekili bir vaziyette dururken, dört tanesi sahilde demirli, bir tanesi Ceviz deresi, bir tanesi Polathane ve bir tanesi de Akçakale'de saldırıya uğradı. Karada çekili olan gemilerin yüklü olmaması maddi hasarın fazla olmasını engelledi. Yük gemilerinden 22 tanesi Ünyeli gemicilere ait bulunuyordu. Hasar gören gemilerin üç tanesi sandal, sekiz tanesi kotra, bir tanesi çırnık, 14 tanesi çapar, iki tanesi motor ve bir tanesi filike türü gemiydi. Bombalanan gemilerin üç tanesi ise Ünyeli Rum gemicilere aitti. Liman dairesinin 8 Ekim tarihli tespitine göre, gemilerdeki toplam hasarın kıymeti 54840 kuruş olarak tespit edildi.

²⁹ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-9-10, Hasar tespit defteri. 26 Temmuz 1331 (8 Ağustos 1915).

³⁰ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-4, Hasar tespit defteri. 10 Haziran 1331 (23 Haziran 1915).

³¹ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-12, Hasar tespit defteri. 25 Temmuz 1331 (7 Ağustos 1915).

Bombardımanda insan kaybı olmadı³².

5- FATSA

Samsun'a bağlı kazalardan Fatsa da çeşitli defalar Rus bombardımanına maruz kaldı. Rus gemileri Samsun'un 10 Haziran 1915'teki bombardımanından önce Fatsa açıklarında seyreden ve yük taşıyan küçük tonajlı gemileri bombaladılar. Bombardımana maruz kalan üç gemi mısır yüklü bulunuyordu. Bunlardan bir tanesi Medrese önü iskelesi, bir tanesi Gicirmik burnu ve bir tanesi de Polathane limanında tahribata uğradı. Gemilerin bir tanesi Fatsa, diğerleri Rize ve Giresunlu denizcilere ait bulunuyordu. Saldırı esnasında can kaybı olmadı. Fatsa Liman Dairesi'nin 27 Mayıs 1915 yılı raporuna göre toplam maddi hasar 4200 kuruş olarak tespit edildi³³.

Fatsa kazasına ikinci Rus saldırısı 1 Ağustos 1915 yılında oldu. Ruslar Fatsa ile birlikte Samsun'a kadar bütün yerleşim birimlerini ve rast geldikleri yük gemilerini bombaladı. Rus gemileri bununla da kalmayıp Fatsa şehir merkezine de saldırdılar. Ünye caddesinde bulunan Mekteb-i İbtidai ve Mekteb-i Rüstiye Rus toplarının hedefleri oldu. Ruslar asker ve sivil hedef farkı gözetmeksizin acımasızca önlerine gelen her yeri bombalıyorlardı. Mekteplere yapılan saldırıda sadece 55000 kuruş değerinde maddi hasar meydana geldi. Mekteplerde okuyan talebelerin tatilde bulunması büyük sayıda can kaybının olmasını engellemiştir. Bundan başka Fatsa limanı ve Sülükgölü önündeki gemiler de Rus harp gemilerine hedef oldular. Toplam yedi küçük tonajlı gemi tahribata uğradı. Beş tanesi Fatsalı denizcilere ait olan bu gemilerin dört tanesi çapar, bir tanesi sandal ve bir tanesi de gulet türü gemiydi. Limanda bulunan yüklü iki geminin batırılması maddi hasarı yükseltmişti. Toplam maddi hasar 162340 kuruş değerindeydi³⁴.

Birinci Dünya savaşının başlamasından sonra Ruslar, Trabzon'a kadar olan yerleri almak için yoğun bir mücadele içerisine girmiş bulunuyorlardı. Nitekim Trabzon'un 18 Nisan 1916'dan sonra Rusların eline geçmesi Karadeniz kıyısındaki Türk şehirlerini büyük tehlike altına sokmuş ve kıyı egemenliği Rusların eline geçmiştir³⁵. İşte Ruslar Trabzon'daki üstünlüklerini pekiştirmek ve kıyıdaki Türk kentlerine göz dağı vermek için gemilerle yoğun top ateşleri yapıyordu. İşte Fatsa kazası 1915 yılı bombardımanlarından sonra 2 Haziran, 2 Temmuz 1916 ve 6 Ocak 1917'de de Rus saldırılarına hedef oldu. Rus gemileri Büyükağaç, Yasun ve Çörekçi

³² BOA. DH.İ.UM. E/37-74-13, Hasar tespit defteri. 25 Temmuz 1331 (7 Ağustos 1915).

³³ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-4, Hasar tespit defteri. 24 Mayıs 1331 (6 Haziran 1915).

³⁴ BOA. DH.İ.UM. E/37-74-16, Hasar tespit defteri. 28 Ağustos 1331 (10 Eylül 1915).

³⁵ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, III, s. 64.

mevkilerindeki toplam yedi büyük tonajlı kayığa saldırdılar. Gemilerin tamamı fındık yüklü bulunuyordu. Fındıklar bölgedeki tüccarlara ait olmakla beraber satılmak üzere Samsun ve İstanbul'a götürülüyordu. Saldırıda kayıklarda bulunan 13 ton civarındaki iç fındık tamamen imha edildi. Bu nedenle gemi sahiplerinden ziyade tüccarların zararı daha çok bulunuyordu. Tedkîk-i Hasar Komisyonu raporuna göre gemilerin zararı 51600 kuruş olarak tespit edilirken, imha edilen fındıkların değeri de 137608 kuruş olarak belirlendi. Saldırıda can kaybı olmazken üç geminin toplam 15 kişilik mürettebatı Ruslar tarafından esir edildi³⁶.

B - HASARIN DEVLETÇE TAZMİNİ

İtilaf devletlerinin boğazı geçmek için Çanakkale'ye dayandığı bir sırada gerçekleşen Samsun ve kazalarının bombardımanı Osmanlı devletini derinden sarsmaya başlamıştı. Ruslar'ın savaşın başlaması ile beraber Karadeniz'de tehdit faaliyetlerinde bulunması, Osmanlı devleti açısından bazı önemli sonuçlar doğurmuştur. Sarıkamış mağlubiyetinin sebebi, Karadeniz'de Rusların tehditleri sonucu nakliyatın serbest bir şekilde temin edilememesine bağlanmıştır³⁷. Müttefiklerin Çanakkale'de Türklere karşı bir cephe açmak ve Osmanlı imparatorluğunu aralarında paylaşmak fikri de Sarıkamış savaşından sonra oluşmuştur³⁸.

Denizde ulaşımın sekteye uğraması, Samsun-Trabzon arasında ihtiyaç maddelerinin ve hatta askerî sevkiyatın engellenmesine sebep olacaktı. Giresun ve Trabzon'a, Samsun kazalarından mısır; Merzifon, Tokat, Amasya ve Çorum'dan hububat ve İstanbul'dan değişik gıda ve giyim maddeleri nakliyatı yapılmaktaydı. Karadeniz'deki Rus tehditleri sonucu bu nakliyat zaman zaman aksayınca Giresun ve Trabzon'da açlık tehlikesi ve iâşe kıtlığı baş göstermiştir³⁹. Yine, özellikle

³⁶ BOA. *DH.İ.UM. E/37-74-17*, Hasar tespit defteri. 26 Haziran 1333 (26 Haziran 1917).

³⁷ Bu yenilginin bir sebebi de Ulukışla-Erzurum anasında düzenli bir şekilde kamyon nakliyatının temin edilememesine bulunmaktaydı. Ali İhsan Sabis, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, II, s. 319.

³⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, IX, Ankara 1996, s. 423.

³⁹ Bu konuda "Birinci Dünya Savaşında Canik'in İâşe Durumu (1917-1918)" konulu bir çalışmamız *Belleten Dergisi*'nde yayımlanmak üzere; Savaş sırasında iâşe darlığı olmasının bir sebebi de eli silah tutanların askere çağırılması sebebiyle ziraat alanlarının ekiminin yarı yarıya azalmasıdır. 1915 yılında buğday ekim sahasında 4 milyon dönüm ve mahsulde de % 30 gerileme olmuş ve bütün memlekette iktisadi darlık baş göstermeye başlamıştı. Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğunun*

Trabzon'un işgalinden sonra Ruslar fırsat bulduklarında orta ve doğu Karadeniz kıyılarında faaliyet gösteren Rum çetelerine yardımcı olmuşlardır⁴⁰. Hatta bu maksatla zaman zaman karaya asker bile çıkarmışlardır⁴¹.

Ruslar'ın Karadeniz'deki tehditlerinin 1914, 1915 yılı boyu devam etmesi ve hatta Trabzon'un işgalinden sonra deniz hakimiyetinin tamamen onların eline geçmesi üzerine Osmanlı devleti, kıyıdaki şehirlere yönelik Rus saldırılarını önceden öğrenebilmek ve tedbir almak amacıyla Kıyı Gözetleme Faaliyetlerine (tarassut) ağırlık vermişlerdir⁴².

Devletin, savaş giderleri yüzünden hasara uğrayanlara kâfi miktarda ve hemen yardım yapmasının imkânı yoktu. Buna rağmen zararları telafi etmek için her bombardıman akabinde hasar tespit defterleri tutulmaya başlandı. Hasar Tespit Komisyonları tarafından tutulan defterlere göre Samsun ve kazalarında 1915 yılında vukû bulan bombardıman sonucu deniz ve karadaki toplam hasarın maddî değeri 1.562.538 kuruş olarak tespit edilmişti. 1916 yılı Fatsa bombardımanı ile bu hasarın toplamı 1.751.346 kuruş tutulmuştu. Bombardımandan hasar görenlerin zararlarının telafisi için konu Meclis-i Vükelâ'da müzakere edildi. Bu sırada Çanakkale civarındaki yerleşim birimleri ve yük gemilerinin de aynı akıbete uğradığı dikkate alınarak tespit edilen toplam zararın %45'inin hasara uğrayanlara ödenmesine karar verildi⁴³.

Osmanlı devleti, hasara uğrayanların zararlarını tazmin etmek için böyle bir karar almasına rağmen, savaş ortamında bu meblağın ödenmesi hemen mümkün olmadı. Daha sonra 1917 yılına kadar olan muhtelif zararlarda hesaplanarak 6 Eylül 1917'de Canik mutasarrıflığı emrine, toplam zararların % 45'i tutarında olan 2.524.532 kuruşluk meblağın gönderilmesine karar verildi⁴⁴. Söz konusu bu para mağdurlara ancak 1918 yılında ödenebildi⁴⁵.

Ekonomisi, Ankara 1994, s. 34.

⁴⁰ *Pontus Meselesi*, (Hazırlayan: Yılmaz Kurt), Ankara 1995, s. 65.

⁴¹ Trabzon'u işgal ettikten sonra, 2 Kasım 1916'da Terme'ye 150 kişilik müfreze çıkarırken, 14 Aralık'ta da Samsun'un Kumcağız mevkiinde karaya asker çıkararak karaköle saldırmışlardır. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, VIII, s. 332.

⁴² Mehmet Evsile, "Birinci Dünya Savaşında Kıyı Gözetleme Faaliyetleri", *Akademik Açı*, S.III, (Samsun 1997/1), s. 62.

⁴³ BOA.DH.İ.UM, E/37-74-19; E/19(57), Canik mutasarrıflığından Dahiliye Nezareti'ne tahrirat. 13 Şubat 1332 (26 Şubat 1916).

⁴⁴ BOA.DH.İ.UM, 20/1/43-2, Nazır Talat Paşa'dan Harbiye Nazırı Enver Paşa'ya tahrirat. 19 Şubat 1334 (19 Şubat 1918).

⁴⁵ BOA.DH.İ.UM, 20-1/43-3, Samsun mutasarrıflığından Dahiliye Nezareti'ne tel. 21 Şubat 1334 (21 Şubat 1918).

SONUÇ

Birinci Dünya savaşının çıkması ile ekonomik yönden zor Şartlar altına giren Osmanlı kentlerinden birisi de Samsun'dur. Ekonomik yönden sıkıntılı bir döneme girmesine rağmen Samsun, askeri ve ekonomik açıdan Trabzon ile irtibatı sağlayan önemli bir liman Şehri konumundadır. Bu nedenle savaşın başlaması ile Karadeniz'deki bu ulaşımı sekteye uğratmak ve Trabzon üzerinden doğu cephesine Osmanlı devletinin yaptığı yardımların nn kesmek için, Rus harp gemilerinin hedeflerinden bir tanesi deniz ulaşım vasıtalarını ve bunların yk aldığı Samsun limanını ve Őehrini vurmak olmuştur. Bu maksatla Ruslar 1915, 1916 ve 1917 yıllarında çeşitli aralıklarla Samsun ve kazaları ile açıklarındaki Osmanlı tebaasına ait gemileri vurmuşlardır. Rus bombardımanları sonucu maddi hasarın yanı sıra insan kayıpları da olmuştur. Fakat Osmanlı devleti geç de olsa savaşın doğal sonucu olarak vuku bulan Samsun ve çevresi bombardımanlarından hasar görenlerin zararlarının yarısını telafi etmiştir.

TABLO - 1**28 Mayıs 1915'teki Samsun şehri bombardımanında isabet alan noktalar**

Hasar Sahibi	Nevi	Miktarı	
		kuruş	para
Samsun Rüsumat Dairesi	Daire	5555	
	Gümrük ambarı	3521	30
	Bir adet kulübe	2900	20
" "	Gazhane deposu	1121	
" "	Gazhane iskelesi	5253	
Reji Ceneral Şirketi	Şimendifer iskelesi	3316	
Kaya'nın oğlu Mustafa	Kılıçdede Mah. (Ev)	3566	
Gazanfer zevcesi Rüştüye	" "	1333	
Komiser Muavini Said Ef.	" "	93	30
Hacı Yanko Dimitri Pars	" "	1284	30
Telgraferci Emekli Mustafa	" "	82	20
TOPLAM		28025	30

TABLO - 2**Temmuz 1915 Samsun bombardımanında zarar gören resmi yerler**

Sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Belediye Dairesi	Sazlık	Gazhane iskelesi	43555
"	"	Gazhane deposu	1500
"	Hançerli mahallesi	Yük iskelesi	38742
"	"	Rusûmat dairesi ahşap bina	12011
"	"	Dakik iskelesi	5233
"	"	Yeni yolcu iskelesi	1580
"	"	Zahire iskelesi	6001
Hükümet konağı	Rum mahallesi	Kargir bina	17106
TOPLAM			125728

TABLO - 3
28 Mayıs 1915'te Samsun Limanının bombalanması sonucu tespit edilen
hasarlar

73

sahibi	mevkii	nevi		miktar (krş)
Sams. Hamdi Reis	Şimendifer iskel	4 tonl. motor	1499	30
" Aleksandr	"	"	9234	
Ordulu Çavuşoğlu M. Ali Reis	"	4 tonl. Kotra	1500	
Rizeli Mehmed bin İdris	"	"	3000	
Trebolulu Emirğ. Niyazi bin Halil	"	"	2000	
Büyüklimanlı Ali bin Emrullah	"	2 "	2500	
Varnalı Hazinedaroğlu Hüseyin	"	3 "	4104	
Büyüklimanlı Emrullah bin Temel	"	2 "	2500	
Samsunlu Hacı Ahmed Efendi	Gümrük iskelesi	4 tonl. Çapar	1700	
"	"	"	2000	
"	"	1 tonl. Filike	600	
" Edhem Reis	"	4 tonl. Çapar	3000	
"	"	"	1000	
" Hacı Molla Dursun Efendi	"	"	600	
" Kürd Hüseyin Reis	"	1 tonl. Filike	800	
" Hamsilioğlu Aziz	"	"	500	
" Bakkal Tufan şeriki Mustafa	Gazhane iskelesi	4 tonl. Çapar	3000	
" Kerim Reis	"	"	3000	
" Hacı Osman yetimleri ve M. Ali	"	"	1000	
" Hacı Osman yetimleri	"	"	2000	
"	"	"	1000	
" Mehmed Ali Reis	"	"	1500	
Göreleli Tavacızade Hüseyin Ef.	Kumcağızönü	6 tonl. Sandal	18000	
Trebolulu Temel bin Ali	"	"	13238	
TOPLAM			79275	30

TABLO - 4

Temmuz 1915 Samsun bombardimanında tahribata uğrayan küçük tonajlı gemiler

sahibi	mevkii	evi	miktarı (krş)
Hacı Molla Dursun Efendi	Derbent	23 tonluk motor	102600
Samsunlu İbrahimoğlu Mustafa	"	1 tonluk kotra	1200
Trebolulu Küçükömerolu Mehmet	"	9 tonluk sandal	25000
Ülgülü Şükrü Reis	"	5 tonluk sandal	15900
Polathaneli Tarakçoğlu Aziz	Gazhane iskelesi	3 tonluk kotra	7000
" Bey Mehmetoğlu Tufan	"	2 "	4000
Puloğlu İsmail	"	"	2500
Varnalı Müezzinoğlu Şükrü	"	"	2500
Trabzonlu Tüfekçibaşoğ. Mustafa	Limanönü	27 tonluk sandal	20520
Gerzeli Salihbabaoğ. Süleyman R.	"	12 tonluk sandal	20000
Sinoplu Hasan Bey şeriki Yakup	"	8 "	14400
Polathaneli Muratoğlu Hüseyin	Karaboğaz	2 tonluk kotra	4000
Narcioğlu Hacı Ali Mehmed	"	"	2500
Lazoğlu İlyas	"	"	3000
Saraçoğlu Salih bin Mehmed	"	"	3500
Hasan bin Yusuf	"	"	2500
Giresunlu Hacı Hüseyin Efendi	Sacağıl boğazı	4 tonluk çapar	7000
sahepleri meçhul	"	4 tonl. 18 Çapar	90000
Samsunlu Hacı Ali Reis	Çekik mahalli	4 tonluk çapar	344
" Kara Hasan Reis	"	"	540
" Hacı Molla Hüseyin Efendi	"	"	756
" Kibar Reis	"	"	324
" Horozlu Recep Bey	"	"	1620
" Karabekir Reis	"	"	1080
" Hacı Molla Dursun Efendi	"	"	2160
" Hasan Reis	"	"	324
TOPLAM			335268

TABLO - 5
Temmuz 1915 Samsun bombardımanında zarar gören aileler

sahibi	ikametgâhı	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Andavaloğlu Radpel	Frek kilesesi civr	Rum mah.	mağaza	20621
Eczacı Todoroki Ef.	Rum mahallesi	"	Kargir depo	30659
Tumaoğlu Yanko Ef.	"	"	aşşap ev	530
Dr.Boris Hristodoris	Hançerli mahall.	"	kargir bina	414
-	Rum mahallesi	"	aşşap ev	7409
İkizyan	Ermeni mahallesi	Ermeni mah	kargir bina	100
Ohannes Köşenyan	"	"	kargir bina	213
Dr. Kasapyan	"	"	"	735
Alizade biraderler	Kale mahallesi	Kale mah.	"	600
Madam Alek. Perli	"	"	"	584
Macaroğlu Nikolaki	Rum mahallesi	Buğdaypazr.	"	823
Papasoğlu Andon Ağa	"	Hançerli mh	"	136
Hacı Hafız Ali Efendi	Hançerli mah.	Sazlık	Beton fabr.	1223
Lazzade Mustafa Ef.	Samsun	Derbent	Gaz işhanı	10800
TOPLAM				74847

TABLO - 6
1915 yılı Temmuz ayında bombardıman sonucu Ünye şehir merkezinde oluşan tahribat

sahibi	ikameti	hasar mevkii	nevi	miktarı (krş)
Kethüdazade İsmail Efen.	Samsun	Belediye cd.	mağaza duvarı	200
Hacı Mafil oğlu Hristo	Ünye	"	Dükkan duvarı	600
Cinisi Hacı Mehmed Ef.	"	"	"	800
Yağcı Yano ile Hacı Yano	"	"	mağaza duvarı	100
Aramoğlu Penaput	"	"	"	300
Ulemazade Hacı İsmail	"	"	"	3000
Ayrani Rıza Efendi	"	Köprübaşı c.	Hane	500
Farkıoğlu Vasil	Fatsa	"	mağaza	200
Belediye Dairesi	Belediye	Deniz sahili	yük iskelesi	1000
TOPLAM				6700

TABLO - 7
1915 Temmuz'unda Terme'de tahrip edilen gemiler

sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Rizeli Nuri Ahmed ve Katilzade Emin	Terme limanı	28 tonluk sandal	110160
Sürmeneli Şişmanoğlu Şaban Reis	"	10 "	154000
Rizeli İsmail Yunus	Kargalı mevkii	2 tonluk kotra	7980
Polathaneli Mustafa oğlu Hüseyin	Sancaklı mevkii	"	2160
Sürmeneli Çehrelinoğlu Ahmed Yakup	"	"	5400
Trebolulu Hacızade Said Efendi	"	"	1080
Sürmeneli İbrahimioğlu Abdullah	"	"	5660
Oflu Gülyazoğlu Şükrü	"	"	4320
Atinalı Hacı Ahmed	"	"	4320
Ülkülü Çalikoğlu Ahmed Reis	"	"	4160
Termeli Şakir Efendi	"	3 "	2160
Rizeli Mustafa bin Hüseyin	Çaltı mevkii	2 "	4320
Ülgülü Hayrioğlu Mustafa	Çobanbağı mevkii	5 "	18800
Samsunlu Hürşid Rüştü	Kend boğazı	4 tonluk çapar	5400
Gerzeli Hüseyin Reis	"	8 tonluk sandal	17280
TOPLAM			347200

TABLO - 8
1915 yılı Mayıs ayında Ünye açıklarında tahrip edilen gemiler

sahibi	ikâmeti	nevi	miktarı (krş)
Hava kerimesi Simela	Ünye	8 tonluk sandal	18360
Todoroğlu Todor ve şürekası	"	9 "	2000
Andonoğlu Penapat ve şeriki Gürcü Nikolu	"	10 "	2000
Sağkiriioğlu Aşavri	"	4 tonluk kotra	4500
Hafız Alioğlu Musa	"	3 "	5000
Ünyeli Pehlivan Arif	"	5 tonluk sandal	2000
TOLAM			33860

TABLO - 9

Temmuz 1915'de Rusların Çarşamba açıklarındaki bombaladıkları nakliye gemileri

sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Sürmeneli Koç Ali oğlu Hasan	Guraba mevkii	2 tonluk kotra	4220
" Çonoğlu Hacı Ömer	"	"	3240
Ordulu Mustafa oğlu Rasim	"	"	4860
Rizeli Kalça Hasan Reis	"	4 tonluk çernik	10800
Sürmeneli Torlakoğlu Mustafa	Fener	2 tonluk kotra	15120
" Kalyoncuoğullarından Hasan Ali Paşa	Sacağıl Körfezi	"	4320
Giresunlu Markosoğlu Todos	"	4 "	16160
Arhavili Süngülüoğlu Paşa	"	"	17280
Rizeli Mustafaoğlu Fevzi Mehmed	Karabahçe	3 "	8640
Çarşanbalı Hacı Salih şeriki İslam	Çarşamba boğazı	3 tonluk çernik	5500
" Kalfa Todor ve şeriki Şükrü	"	"	4000
Rizeli Ali Osman Reis	"	4 tonluk çapar	22500
Büyüklimanlı Hafız Yusuf	"	10 "	18800
Çarşanbalı Hacı Kadir Ağazade biraderler	Çaltı üzerinde	3 tonluk çernik	4500
"	"	3 "	6000
" Hasan Efendi ve Şükrü Mehmed	"	"	5000
" Hacı Kadir Ağazade biraderler	"	"	5400
Oflu Rıdvan Reis	"	4 "	8000
TOPLAM			164340

TABLO - 10

19 Temmuz 1915'de Fatsa bombardmanı

sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Giresunlu Civanoğlu Nikola	Sülügözü önü	çapar	2960
Fatsalı İstefanoğlu Erakil validesi Hrişori	"	"	6480
" Hundinanoğlu Yanko	"	"	4320
Rizeli Bayezitoğlu Sait	"	"	4960
Rizeli Hacı Selimoğlu Hüseyin	liman	sandal	54000
" Vanlıoğlu Zikrullah	"	"	86400
Sürmeneli Bıçakzade Yusuf Efendi	"	çapar	3240
TOPLAM			162360

TABLO - 11
Temmuz 1915'de Ünye bombardımanı hasarı

sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Ünyeli Todoroglu Todor. Penaput, Kirga	Karada çekili	9 tonluk sandal	4000
" Şehdioğlu Ali Efendi	"	1 tonluk kotra	5000
" Çoban Salih zevcesi Nokta Hanım	"	3 "	700
Fatsalı Osmanoglu Şükrü	"	5 tonluk sandal	8000
Gerzeli Hüseyin	"	2 tonluk kotra	600
Oflu Mustafa bin Ahmed	"	"	540
Çarşanbalı Hacı Kadirzadeler	"	3 tonluk Çernik	900
Ünyeli Şevki mahdimi Yaşar	"	1 tonluk kotra	450
" Arif Kadızade Raif şeriki İmamoğlu Hasan	"	3 tonluk çapar	1500
" İlyasoglu Ahmed zevcesi Seher Hanım	"	2 "	500
" İslamoğlu Hamdi	"	3 "	750
" Müezzinoğlu Ahmed	"	"	700
" Kocabaş Mustafa	"	"	1700
" Emir Reisoğlu Hayri	"	"	300
" Han Hanzade Osman ve şeriki	"	30 tonluk motor	4000
" Han Hanzade Osmna	"	20 "	3000
" Yörgi	"	3 tonluk çapar	2000
" Emir Reisoğlu Hayri	"	"	3000
" Hacı Abdullah ve Şeriki	"	15 "	4000
Ordulu Musaoğlu Bekir	"	2 tonluk kotra	1660
Ünyeli İzzet	"	1 tonluk filike	400
" Arslanoğlu Mustafa	"	2 tonluk çapar	550
Samsunlu Abdullah Hasan	Sahilde demirli	1 tonluk kotra	750
Ünyeli Arslanoğlu Hafız Osman	"	3 tonluk çapar	600
Samsunlu Rursun Reis	"	4 "	2000
Ülgülü Piroğlu Hüseyin bin Ahmed	"	4 tonluk kotra	5400
Ünyeli Enikçioğlu Süleymen Reis	Ceviz deresi	2 tonluk çapar	540
" Todoroglu Penaput veled-i İstefan	Polathane	12 tonluk sandal	4000
" Köseoğlu Velil ve şeriki Ömer	Akçakale	3 tonluk çapar	6000
TOPLAM			54840

TABLO - 12
19 Temmuz 1915'te Fatsa Şehir merkezi bombardımanı

sahibi	mevkii	nevi	miktarı (krş)
Emlak-ı Hususiye-i Livadan	Ünye Caddesi	Mekteb-i İbtidai	43200
"	"	Mekteb-i Rüşdiye	10800
TOPLAM			54.000

TABLO - 13
1916'da Fatsa bombardımanı hasarı

sahibi	mevkii	yükü	miktarı(krş)
Polathaneli Malkoçoğullarından Osman	Yasun	-	3500
Sürmeneli Baba Hasanoğlu Hüseyin Reis	"	İç fındık	37645
Rizeli Karamahmutoğlu Edhem Reis	"	"	66964
Rizeli Çavuşoğullarından Recep Reis	"	"	6000
Akçaabatlı Karaosmanoğlu Erbaş	Çörekçi	"	49690
Rizeli Sofuoğlu Ömer Reis	Büyükagız	"	9000
Şarh nahiyesi Uzunoğullarından Ahmed Ağa	Çörekçi	-	10000
" Hacıoğullarından Abdi Reis	"	-	6000
TOPLAM			189208